

۱۵-۲. گنجور پنج گنج، عبدالمحمد آیتی، چاپ اول، تهران، انتشارات سخن، ۱۳۷۴، ۳۳۸

صفحه.

گنجور پنج گنج گزیده‌ای از مخزن الاسرار نظامی است. این کتاب پیشگفتاری دارد که در آن به شرح زندگانی نظامی پرداخته شده است و برای دانشجویان قابل استفاده است؛ زیرا در این پیشگفتار محیط زندگانی شاعر، عصر شاعر، مقلدان وی و بعضی از شروح مخزن الاسرار معرفی شده‌اند و به صورت بسیار خلاصه، محور عمده داستان‌های خمسه نظامی بیان شده است، اما در این پیشگفتار جای مباحثی همچون ویژگی‌های سبکی نظامی، اثرپذیری او از پیشینیان و... خالی است.

متن حاضر از نظر رسم الخط و درست نویسی و دقت در رعایت قواعد زبان فارسی و نشانه‌گذاری بسیار خوب است.

محتوای متن با توجه به تعداد واحد درسی جامع نیست، زیرا این گزیده از خمسه نظامی یعنی مجموعه آثار نظامی تهیه شده است. لذا نمی‌تواند گزیده جامعی باشد. در این کتاب از بین ۳۲۵۰ بیت مخزن الاسرار فقط ۴۰۰ بیت آمده است که بیشتر آنها

حکایات مخزن الاسرار است که نسبت به متن اصلی مخزن الاسرار از جایگاه ادبی ممتازی برخوردار نیستند.

مطالب هر یک از فصول و عناوین متن جامعیت ندارد؛ زیرا ابیات بسیاری حذف شده‌اند. به نحوی که بین ابیات انتخاب شده، پیوستگی به چشم نمی‌خورد. متن حاضر با سرفصل‌های شورای عالی برنامه ریزی مطابق نیست. کم بودن تعداد ابیات برگزیده مخزن الاسرار و عدم پرداختن به ویژگی‌های سبکی و بیانی در شرح ابیات از دلایل این عدم تطابق است. به علاوه ظاهراً این گزیده برای تدریس در دانشگاهها تنظیم نشده است و چنان‌که در یادداشت ناشر آمده برای آشنا گرداندن علاقه‌مندان از هر گروه و در هر سن با آثار زبان و ادب و فرهنگ فارسی ... عرضه شده است.

در کتاب منبع و مأخذی معرفی نشده است. در شرح ابیات جز در مورد آیات قرآن در سایر موارد مأخذ ذکر نمی‌گردد. گاهی نیز ترجمه حدیثی آورده می‌شود بدون آنکه به حدیث بودن آن اشاره شود و مأخذ آن ارائه گردد.

مباحث با رعایت اصول علمی مطرح نشده؛ چرا که گزینش ابیات علمی نیست، توضیحات نارسا، ناقص و ناکافی است و منابع و مأخذ ذکر نشده است.

در کل انتخاب ابیات ساده برای مبتدیان و علاقه‌مندان به آثار فرهنگی و ادبی مورد نظر گزینش‌گر بوده است.

در قسمت گزیده‌ها، گزینش محدود و غیرعلمی است. بسیاری از ابیات مهم حذف شده‌اند و بیشتر حکایات و داستان‌ها گزینش شده‌اند؛ به تعبیر دیگر این گزیده «نمونه مشت از خروار» نیست. در شرح ابیات بیشتر به توضیح در مورد واژه‌ها که بعضاً بی‌نیاز از توضیح هستند پرداخته شده است و از آوردن توضیحات لازم و روشنگر جهت فهم بهتر ابیات خودداری شده است. توضیحات نیز بعضاً اشتباه است. مثل صفحه

۲۵۴ ذیل شرح بیت ۸/۵۴ به علاوه مؤلف جز در مواردی اندک تلمیحات و اشارات ابیات را توضیح نمی‌دهد و فقط بعضی از ابیات را معنی می‌کند. در حالی که بسیاری از ابیات تنها با توضیح در مورد لغات آنها، فهمیده نمی‌شوند و نیاز به معنی کامل دارند. در مجموع با توجه به عدم جامعیت، غیرعلمی بودن گزینش‌ها، توضیحات ناقص و نارسا و بعضاً نادرست که به تعدادی از آنها در زیر اشاره می‌شود، این کتاب برای تدریس توصیه نمی‌گردد:

۱. در صفحه ۲۵۰ توضیح ۱/۵۱: شمس در اینجا به عنوان علامتی است که در بالای علم یا ساختمان نصب می‌شده است و منظور بیت این است که پیامبر از نظر جایگاه و رای نه فلک و هفت اقلیم است؛
۲. در صفحه ۲۵۱ توضیح ۶/۵۱ آمده است شخص پیامبر هیچ سخت دلی را نیاز نداشت. در حالی که منظور شاعر این است با اینکه پیامبر حتی حاضر نشدند با نمودن دندان‌های درخشان خود دل لؤلؤی سنگی را بیازارد. گوهر او چون دل سنگی نخست. سنگ اشاره به همان لؤلؤ در بیت بالا دارد.